Hørning Kirke

Efterfølgende Power Points er udarbejdet i forbindelse med fortælling om Hørning Kirke en aften i Hørninghus.

En kort fortælling om Hørning Kirke findes andet sted på hjemmesiden.

God fornøjelse
Erik Engvang

Hørning Kirke

Hørning Kirke

Hørning Kirke: 1150 - 1536

- Romansk bygning med romanske vinduer
- Granit kvadre, -dobb. sokkel m. profiler
- Kvindedør i nordsiden
- Tårn og korsarme
  sandsynlig fra før 1536 (reformationen)

Hørning Kirke, tårn med gotisk vindue

Gotiske vinduer øverst i tårnet

Oprindelig tårn sandsynligvis fra før 1536

(Den gotiske periode fra ca. år 1140 – 1550)

Hørning Kirke, nordvest m. tilmuret kvindedør

Kvindedør omgivet af en rundstav i dyb relief med glidende overgang til soklen.

1536 – 1686:

- Kvindedør mures til

-Små romanske vinduer lukkes og afløses af større (der skal lys ind).

Gamle granitsten:

Korbuesten: **fundet i søndre kirkedige og på loftet.**

Kragsten: **fundet på Gundestrupgård**

Overskydende granitsten

- Granitstenene er formentlig fra nedrivning af korbue i den oprindelige granitkirke.
- 70 granitsten fundet på Gundestrupgård, heraf 2 korbuekragsten (1990). 2 korbuesten fundet i kirkedige (1964) og på kirkens loft (1990)
- Per Rasmussen Fisker, Gundestrupgård (”på den tid den største gård i sognet” i flg. Rs. Mariager, f. 1862), kirkeværge. Medgiver af prædikestol, -se (indskrift) 1641

Hørning Kirke, nordøst

Hørning Kirke (kor)med tilmuret romansk vindue med ormeslyng

Hørning kirke, tilmuret vindue i korets østgavl. Foto: P.P. 1987.

Romansk vindue i korets østgavl m. ”ormeslyng”

Granitsten formentlig fra nedrivning af korbue i den oprindelige granitkirke

Hørning Kirke, sydøst

Ombygget og renoveret i 1886-88

Hørning Kirke, indgang i sydlig korsarm

Indgangspartiet er fra 1886-88

Hørning Kirke, sydvest

Hørning Kirke

32 m høje lanternespir er formentlig opsat sidst i 1700-tallet.

Spiret delvist nedtaget i 1930 efter lynnedslag

<u>Kirkebogen / regnskabsoptegnelser:</u>

Aftale om reparationer på betingelser af, at Hørning Kirkes tårn bliver færdig inden 1. nov. 1779.

Uret ude af funktion 1. maj – 15. nov 1779 som følge af tårnets nedbrydelse.

Udgiftspost 1750-51 til reparation af <u>nederste</u> kupel

Med henvisning til ovenstående er nuværende spir formentlig opsat i 1779, og tårnet mistede ligeledes 1 af 2 kupler, som det formentlig tidligere havde været forsynet med.

Hørning kirke før 1536 (eller der omkring)

- Tårnet bygget
- Gotiske hvælvinger
- Korsarme

Tidspunktet for tilbygning af tårn og korsarme er usikkert, men det menes at være sket i sen middelalder (middelalderen afsluttes omkring reformationen). Oberst Hans Friis nævner ikke, at han har bygget korsarmene, og derfor må det formodes, at de har været bygget inden Oberst Hans Friis påbegynder restaureringen i 1686.

De gotiske hvælvinger menes også indsat i sen middelalder, idet det skete i adskillige kirker på dette tidspunkt

Hørning Kirke: indgang tårnet i vest

Ur (Sejerværket):

Skænket af Oberst Hans Friis
Urskiven er fra 1887

Sandstensportalen: 1726

Hørning Kirke: indgang tårnet i vest

Portalen bærer indskriften:

Hvor hellig er dette sted.
Her er ikke andet end Guds hus og himmelens port.

1. Mos. 28.17

3 klokker i Hørning Kirke

- Storklokken (1592)
- Mellem klokken (1832)
- Lille klokken (1669)

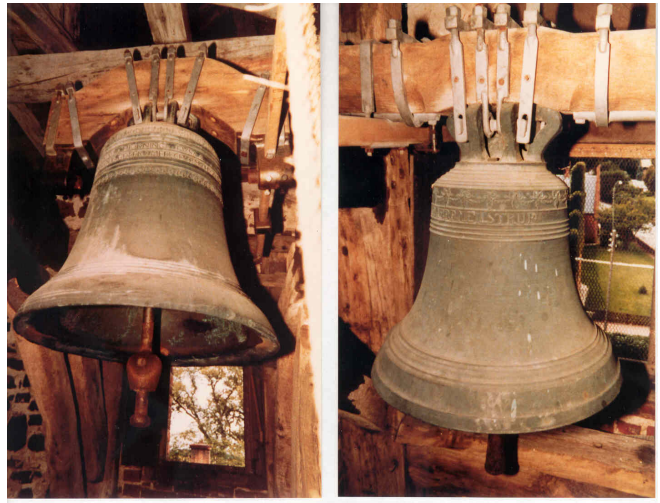

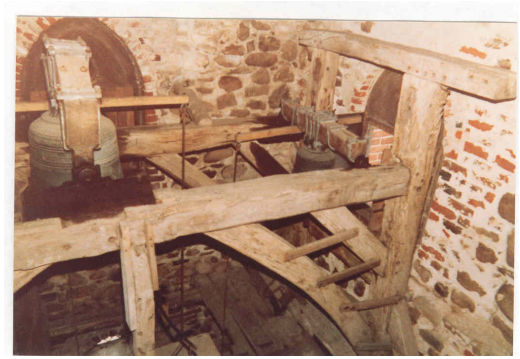

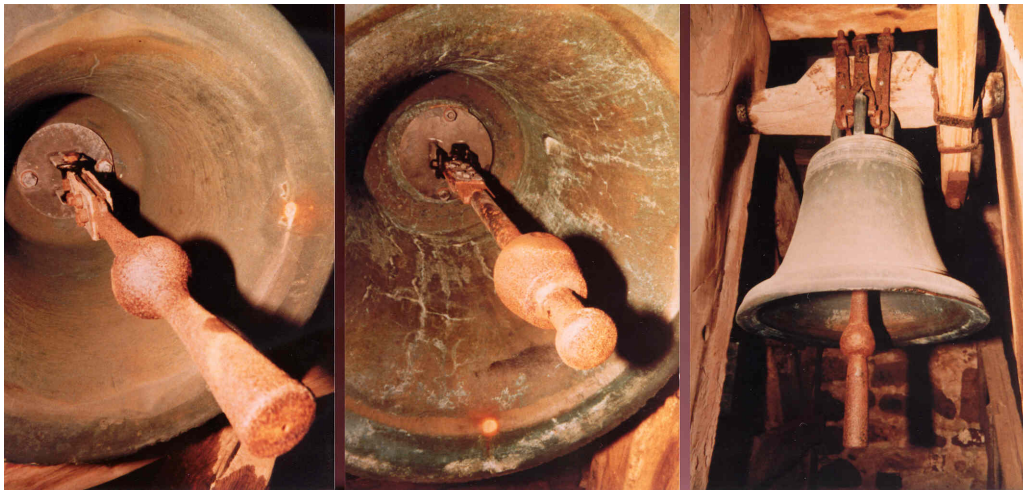

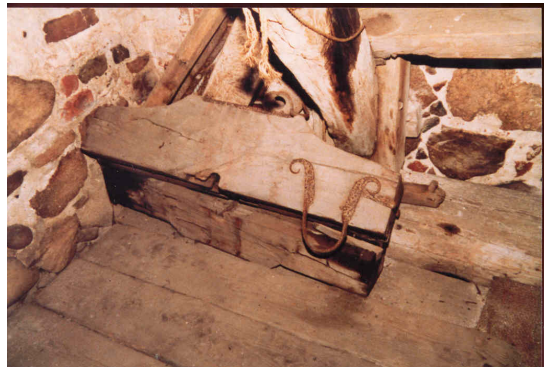

Sejersværket (lavet i smedejern)

Skænket af Oberst Hans Friis ca. år 1690.
Urværket er formentlig et af de ældste smedejernsværker, der fungerer.

Urværket oprindelig trukket af kampestens-lodder, -30 timers interval.
Hammeren oprindelig trukket af urværket.

Ringningen automatiseret i 1980.
Urværket renoveret i 1960 og igen i 2014 (el-optræk).
Urværket sættes i stå, -el-ur indsættes i 2018

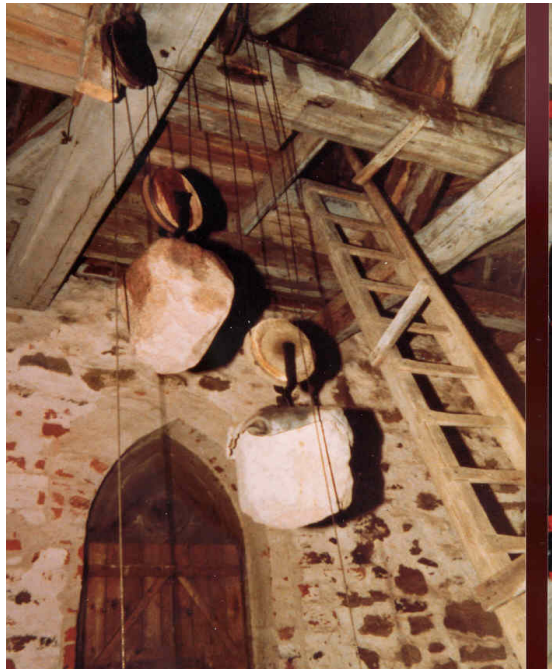

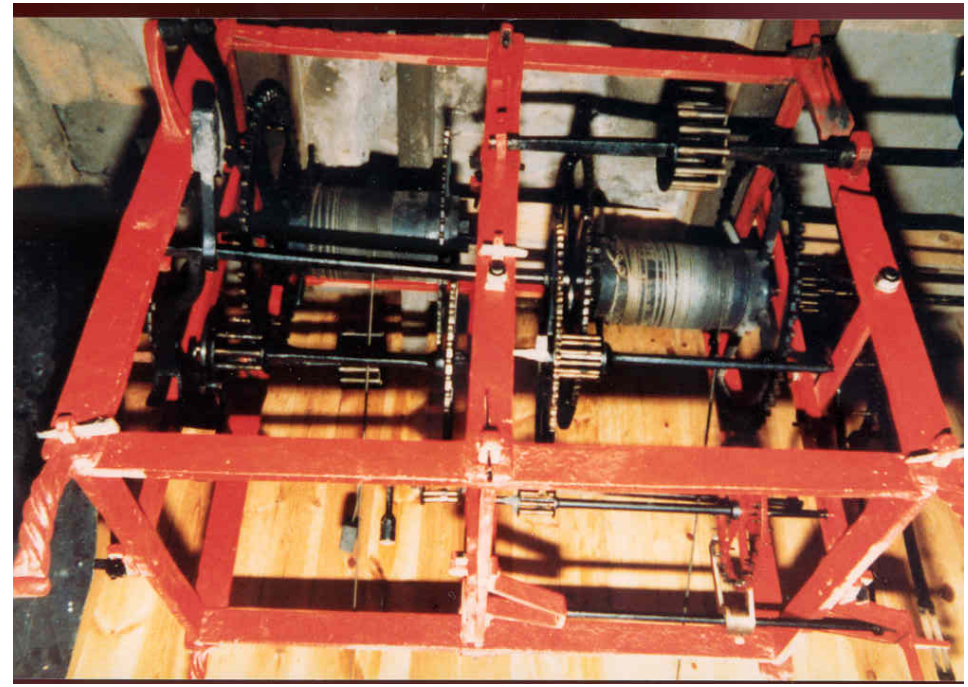

Hørning kirke 1536 - 1686

- Små romanske vinduer lukkes og afløses af større (der skal lys ind)
- Kvindedør mures til
- Korbue (granitsten) nedrives
- Nyt inventar (bl.a. degnestol fra 1579 (Rds. Museum))
- Stolestader (beg. 1600'tallet)
- Prædikestol (1641)
- Smediejernsdøbefond (1649)
- Storklokken (1592)

Hørning Kirke

- **Hørning Kirke har været igennem 3 større renoveringer:**
- **1686-1697 (Oberst Hans Friis)**
- **1886-1887**
- **1960-1964 (udgravning)**

Kirkens udseende i dag er præget af disse renoveringer, og spec. Oberst Hans Fris's renovering 1686-96 har sat sig markante spor i kirken.

Hørning Kirke hørte under Tustrup

Herremanden Oberst Hans Friis påbegynder en renovering af Hørning Kirke i 1686

Oberst Hans Friis

- Født 1625, død 1697
- Far: Chr. IV's kansler Chr. Friis til Kragerup (en af ældste adelsslægter)
- Universiteter, udland, krige, diplomati,
- Gift m Hedwig Marsvin til Clausholm i 1649
- 1657-1660 svensker-krigene (forsvar af Clausholm)
- 1678 ægtefællen Hedwig dør
- 1679 datteren Christiane Barbera Friis dør efter barsel

Oberst Hans Friis

- Datteren Christiane testamenterede 2 dage før sin død 32.000 rigsdaler af sin mødrende arv til sin ægtefælle Johan Rantzau, som ikke umiddelbart gjorde krav, men rejste til udlandet.
- Johan Rantzau gjorde dog krav efter 3 år, -gældsbrev tiltransporteret til grev Reventlow
- Retssag, -Hans Friis taber og må afstå Clausholm (1687)
- Hans Friis bor herefter på Hevringholm og Tustrup
- Hans Friis påbegynder 1686 restaurering af sine kirker mv

Oberst Hans Friis Født 1625, død 1697

Far: Chr. IV's kansler Chr. Friis til Kragerup (en af de ældste adelsslægter)
Universiteter, udland, krige, diplomati,
Gift m Hedwig Marsvin til Clausholm i 1649
1657-1660 svensker-krigene (forsvar af Clausholm)
1678 ægtefællen Hedwig dør
1679 datteren Christiane Barbera Friis dør efter barsel

- Hans Friis til Kragerup, Clausholm, Essenbæk og Tustrup rejste 1640-45 til Holland, England, Skotland og Frankrig.
- 1642 var han hofjunker og 1644 var han øverste kammerjunker ved ambassaden i Rusland.
- 1645 var han lieutenant i krigen og tjente under Turenne.
- Han kom 1648 tilbage til Danmark og forstrakte kongen med 30.000 rigsdaler.
- Han fik Silkeborg len som pant.
- Han tjente under krigen 1658 og forsvarede Clausholm mod svenskerne.
- Han bekostede oprettelsen af et regiment på 800 ryttere og skal have brugt 150.000 rigsdalere herpå.
- 1660 var han en af kommissærerne ved forhandlingerne om enevældens indførelse.
- Han oprettede stamhuset Hevringholm. Selv boede han på Tustrup hovedgård og oprettede her et hospital.
- Han var gift 2 gange. Med Helvig Marsvin fik han 3 døtre, hvoraf 2 døde som små.
- Med Dorothea Brockdorff fik han ingen børn.

Oberst Hans Friis's gravkapel

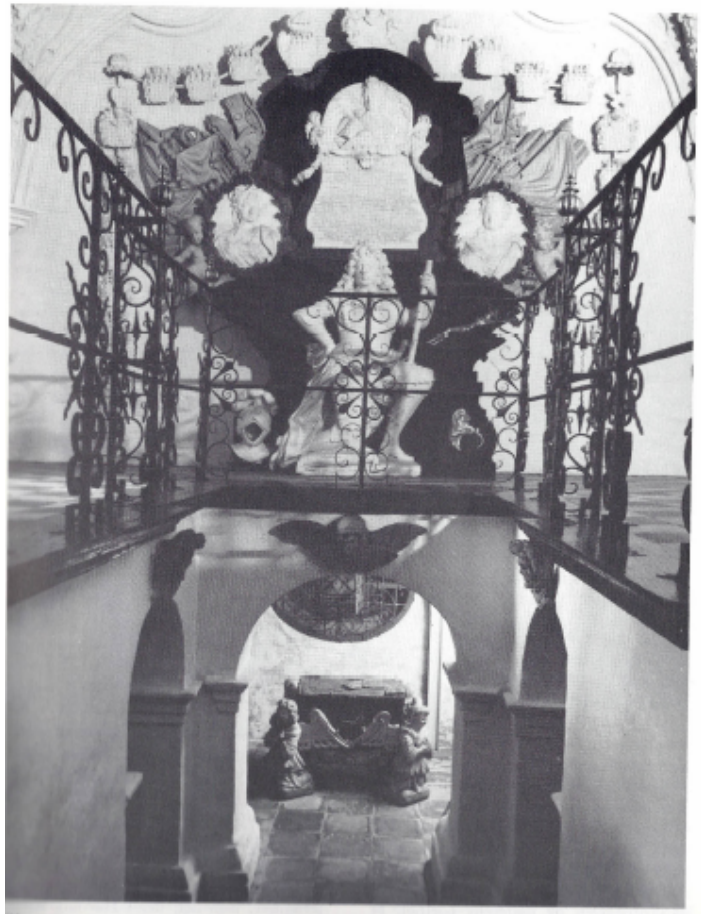

Oberst Friis' gravkapel. Foto: Kjeld Holm.

Mindetavle i Hørning Kirke

- **”Den store Gud over Himmel og Jord alene til allerydmyget Ære og Tak begyndte Velb. Oberst Hans Friis i 1686 d. 4. maj at bygge, renovere og staffere denne hans Sognekirke og Kirkegårdsmur med sit Begravelseskapel, Skolen, Hospitalet og Organistens Hus derved tillige med hans andre Kirker i Aarslev, Kristrup, Vivild, og Vejlby, han lod reparere – og fuldendte han samme bygninger Aar 1697 d. 2 dec.”**

- ***(Oberst Hans Friis født 5. jan. 1625 og døde 14. dec. 1697)***

Gravkapellet, -8 kister (Kister renoveret i 2014)

1. **Johannes (Hans) Friis født 1625, død 1697**
2. **Fru Hedvig Marsvin til Clausholm f. 1617, d. 1678 (ægtefælle)**
3. **Fru Dorothea Broctorph til Rictorph f. 1644, d. 1693(ægtefælle)**
4. **Fru Christiane Barbera Friis til Clausholm f.1652, d. 1679 (datter)**
5. **Jomfru Mette Margrete Friis f. 1651, d. s.å. (datter)**
6. **Karen Urne f. 1633, d. 1690 (husjomfru)**
7. **Gregers Friis, Tustrup f. 1659, d 1711 (brodersøn)**
8. **Generalløjtnant Chr. Rantzau-Friis f. 1784, d. 1831 (søn af broderdatter)**

Hørning kirke

Epitafium mv er udført af den belgiske billedhugger **Th. Quellinus** (1661), som formentlig også har medvirket ved udformningen af selve gravkapellet.

Quellinus har udført flere værker i Danmark bl.a. i Trinitatis Kirke, Vor Frue Kirke

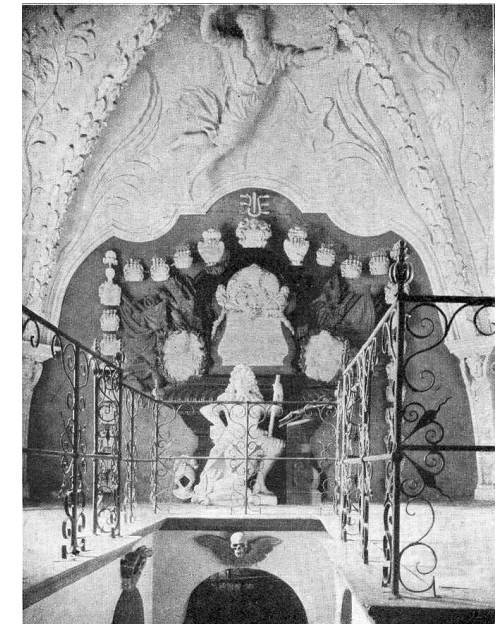

Smedjejernsgitter til gravkapel

Det prægtige smedejernsgitter ved begravelseskapellet. Foto: Erik W. Olsson.

Epitafium Oberst Hans Friis

Hørning Kirke: Smedejernsgitter til gravkapel og smedejerns døbefond

Døbefonden: **Erhvervet for kirkens midler i 1649**

Fødder: 3 dragehoveder, -minder om Hørning-plankens ormehoveder (symboler på det onde)

Dåbskarret: 6 milde engleansigter (som tegn på forbindelsen til det høje, -til den Gud der tager i mod de små i dåben)

Hørning Kirke: 1150 - 1536

Romansk Døbefond

-findes nu i Sømandskirken i København

Alter Hørning Kirke

En barok altertavle, hvor alterbuerne bæres af 2 krigskarle.

Alterbilledet i midten har i en periode været taget ud (var for vovet!) og erstattet med at andet billede med Jesus på korset (findes nu bag alteret).

Nuværende billede er det oprindelige, hvilket også ses af, at farverne passer med det øvrige

De 4 evangelister indgår i altertavlen:
Siddende: Mathæus m. engel og Johannes m. ørnen.
Stående: Marcus m. løven og Lucas m. oksen

Nederste billede viser den hellige nadver

Alteret er skænket af Oberst Hans Friis i forbindelse med restaureringen i 1686-97. (våbenskjold på altertavlen).

Kalk og disk er også en gave fra Oberst Hans Friis

Altertavle Hørning Kirke

Underste billede: Den hellige nadver
Midterste billede: Opstandelsen
Øverste billede: Kristi himmelfart

Oprindeligt, nuværende alterbillede

Midlertidig benyttet alterbillede

Alter Hørning Kirke

Alterbord med kniblet alterdug skænket af Anna Lund, Auning.

Bag jernlågen findes en gammel messehagel, som sidst blev restaureret i 1939. Har ikke været i brug i mange år, og kan formentlig ikke klare at blive brugt længere.

Bag lågen findes også en gammel indsamlings-bakke med klokke.

Knæfaldet er med Jesus og de 12 apostle i smukt udført træskærerarbejde.

Altertæppet er skænket af fru Johanne Louis-Hansen, Tustrup Hovedgård i 1977. Lavet af en norsk kunstner

Alter med våben for Hans Friis

Oberstens rejsealtertavle, som han benyttede ved daglig andagt med sine krigskarle. Nu ophængt i Hørning Kirke på kirkeskibets nordvæg. Foto: Kjeld Holm.

Slægten gik under navnet skaktavle-Friiserne

Heraldik for Hans Friis

Stole med våben for Hans Friis og Helvig Marsvin

De udskårne figurer er de 4 evangilister:

Mathæus

med englen

Marcus

med løven

Lucas

med oksen

Johannes

med ørnen

Alter med våben for Hans Friis

Heraldik for Hans Friis

Hørning kirke 1686 -1697

Oberst Hans Friis

- Gravkapel m. smedejernsgitter
- Alter
- Stuk i loft
- Herskabsstol
- Kirkens kalk
- Dåbsfad (døbefond af smedejern 1649)
- Øverste stolerækker m. adelsvåben
- Tårnur (sejerværket), urskive fra 1887
- Den lille klokke 1669

Hørning Kirke 1697-1886

(fig. 2)

Hørning kirke

Maleri af
Chr. Thørrestrup
1873

Hørning kirke, -restaurering 1886

1. **Kordør og korgitter blev fjernet**
2. **Prædikestolen blev rykket ned i skibet, hvor den placeredes i de øverste kvindestole**
3. **Herskabsstolen blev taget ned fra sin oprindelige plads oppe under loftet i skibets sydlige (vestlige) ende og stillet på gulvet i tårnrummet (forkortet). Dens trappeopgang fra væbnerstolen blev tilmuret**
4. **Orglet i kirkens sydlige korsarm blev omplaceret**
5. **Glas bag gitter til kapel**
6. **Under gulvet blev der gravet ud til nyt varmeanlæg (tidligere rum m. kister)**
7. **Ny indgangsdør blev indsat i sydlig korsarm**
8. **Ydermurer, tårn og spir renoveres**

(I murværket blev fundet et stykke træ, -Hørning-planken)

Hørning Kirke

-før 1960

-før 1886

Hørning Kirke fotograferet omkring 1875.

Hørning kirke 1875

Hørning Kirke fotograferet omkring 1875.

Hørning Kirke, herskabsstol (forkortet)

Hørningplanken fundet 1886

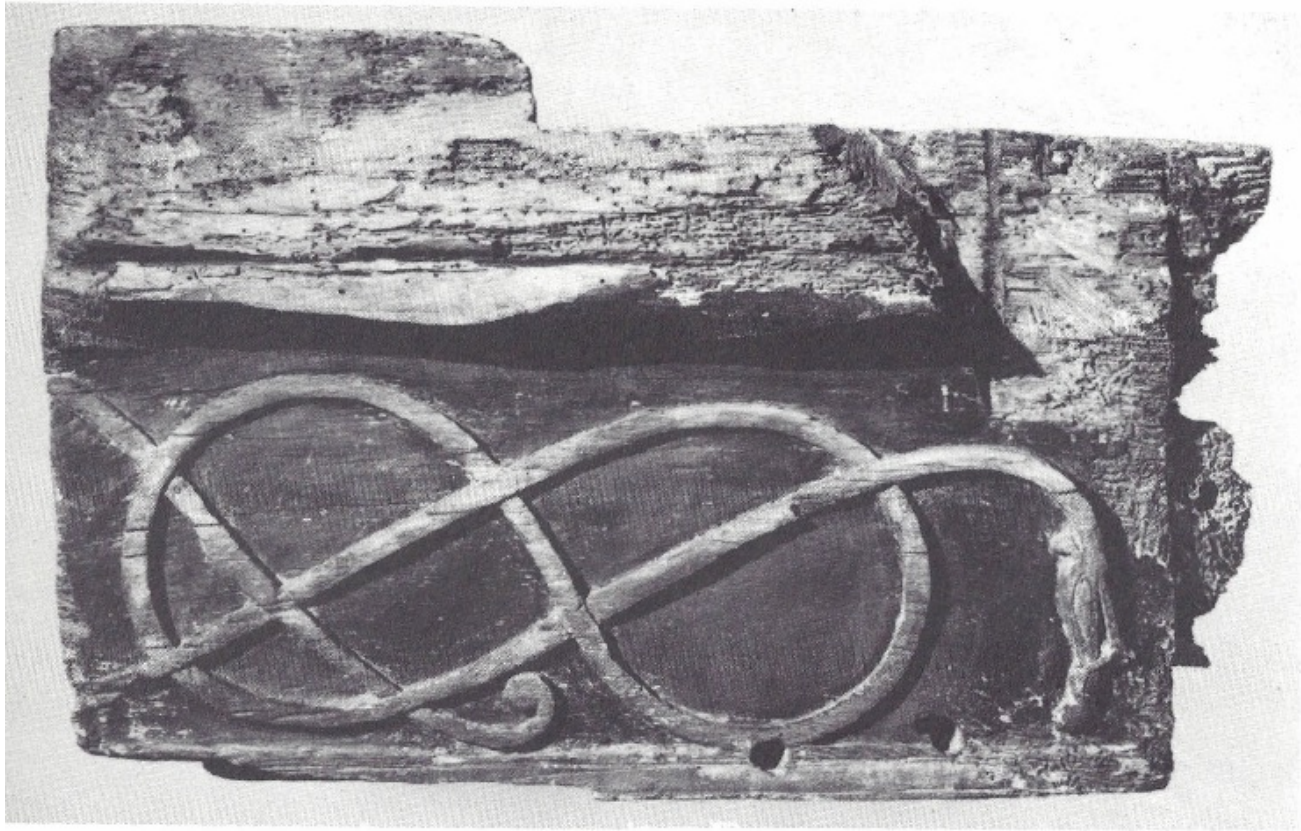

Hørningplanken, ydersiden. Planken anses for at være den afhuggede ende af et hammerbånd, d.v.s. den bjælke, der lå øverst under taget og forbandt de lodrette planker i kirkens væg. Foto: Nationalmuseet.

Hørningplanken fundet 1886

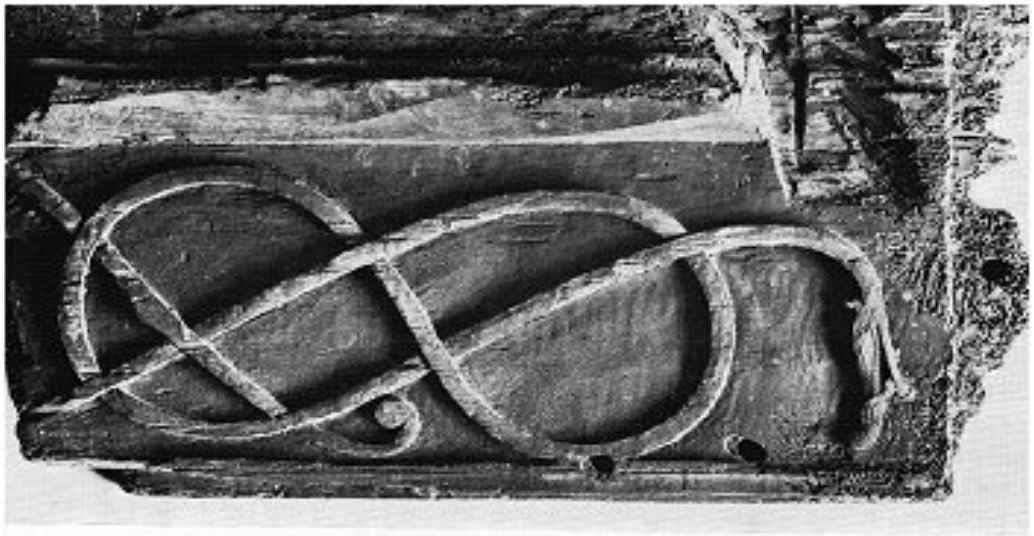

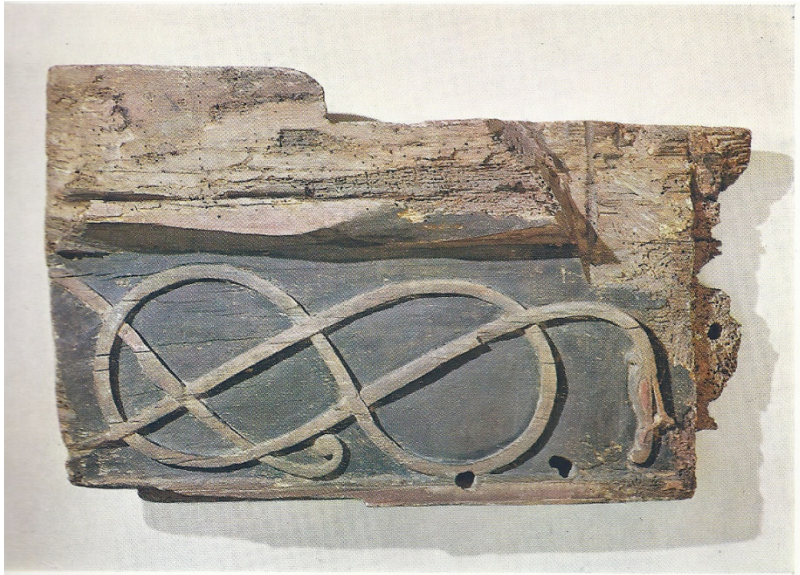

Hørningsplanken:
indførelse i Nationalmuseets protokol

Hørningplankens indførsel i Nationalmuseets protokol.

2309. En særdeles mærkelig Stykke Egetømmer til en Træbygning fra den tidlige Middelalder, udskaaren paa den ene Side, malet paa den anden Side. Det er 4½" tykt, 22" h. 35" l., men synes afsavet eller afhugget for den ene Ende. Til den anden Ende udløber Stykket i en Not med 3 Bolthuller (se norm. Skz.). I Overkanten af det ses en 2½" br. 4" dyb Fals, i hvis Sider er to Bolthuller.

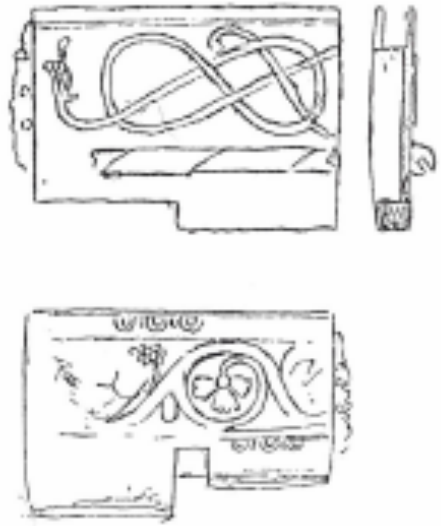

Et særdeles mærkeligt stykke egetømmer til en træbygning fra den tidlige middelalder udskåren på den ene side, malet på den anden side. Det er 4½ ” tyk, 22” h, 35” l, men synes afsavet eller afhugget for den ene ende. Til den anden ende udløber stykket i en not med 3 bolthuller. I overkanten ses en 2½”br., 4” dyb fals i hvis sider er to bolthuller

Hørning kirke omkring år 1900

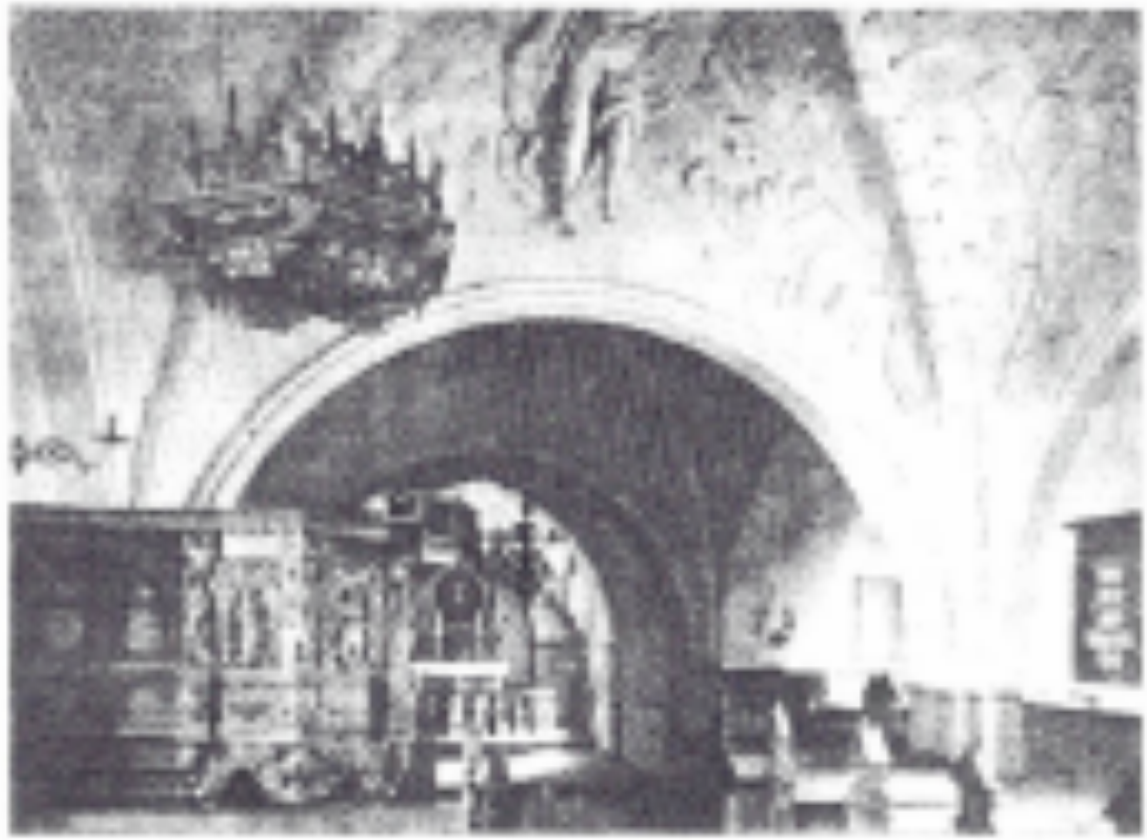

Hørning Kirkes indre omkring 1900.

Hørning Kirke før 1960

1930-60

Hørning Kirke bliver selvejende i 1946

Tårnet repareret og
nyt blytag i 1955

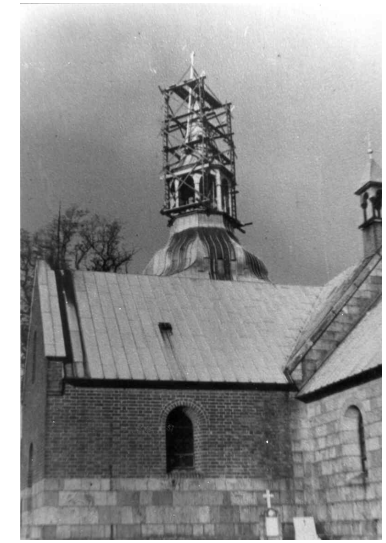

Hørning kirke 1960 - 64

- **Udgravning**
- **Flytning af prædikestol til nuværende placering, -ny sokkel**
- **Renovering af inventar (maling mv)**
- **Nyt orgel**

Hørning Kirke. Reparation af tårnet i 1955

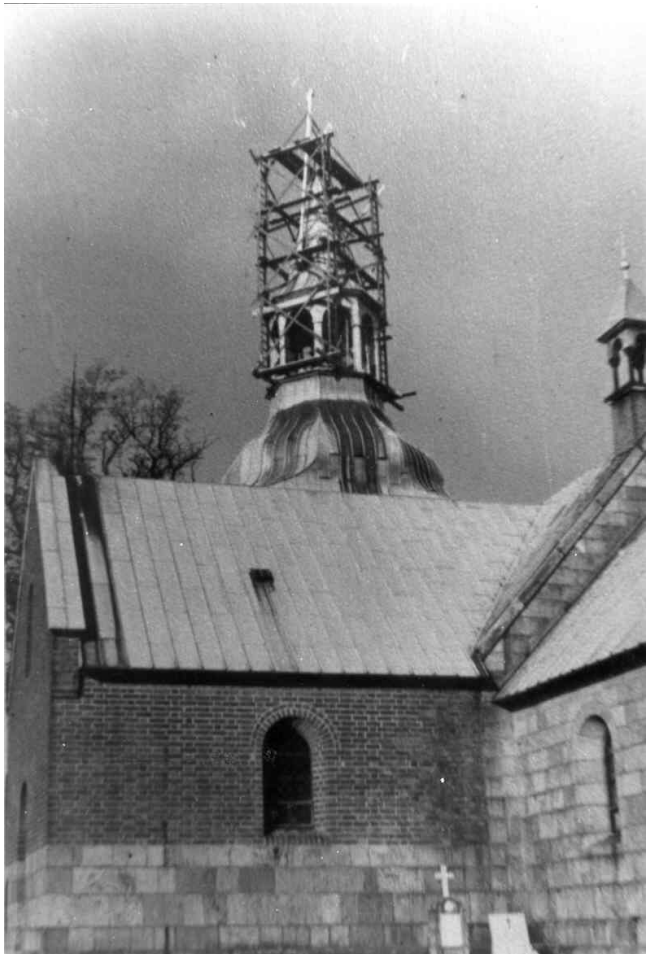

1985-95

Hørning Kirke 1964 -

- **Tæppe foran alteret, gave fra Louis-Hansen Fonden 1977**
- **Ringning automatiseret (1980)**

3 klokker: storklokken (1592)
lille klokken (1669)
mellem klokken (1832)

- **Stuk renoveret i 2005, -der blev fundet rester efter kalkmalerier i hvælvingerne**
- **Nyt orgel skænket af Louis-Hansen Fonden (2010)**
- **Renovering af gravkapel og kister (2014)**
- **Renovering af urværket (2014)**
- **El - Optræk urværk (2014)**

Hørning Kirke

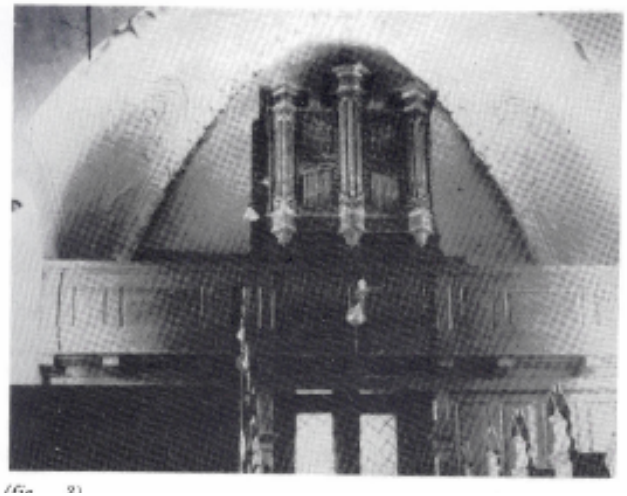

Orgel 1960

I en gammel synsprotokol kan ses, at kirken har fået nyt orgel i 1888.

Det blev nedtaget i 1960 under den store restaurering i 1960-64.

Da orglet skulle genopstilles var det i så dårlig stand, at man måtte indsætte et nyt orgel.

Det har været overvejet at flytte orglet, men opgivet. Det hører til i hvælvingen med musikengle

Nyt orgel i 1964

Hørning Kirke 2010

Nyt orgel skænket af
Åge og Johanne Louis-Hansen-
Fonden (Tustrup).
Indviet i 7. nov. 2009

Orglet har 1165 piber, der
alle er intoneret, så de passer
til kirkerummet

Hørning Kirke

Døren og de 2 søjler mv er fra det gamle korgitter, der blev nedtaget i 1887.

Hørning Kirke fotograferet omkring 1875.

Hørning Kirke 2011

Forværket på pulpituret er lavet af den kendte kunstner Peter Brandes

Stukfigurer lavet af stukatør Michael Funder efter tegning og ide af Peter Brandes

Hørning Kirke 2011

Forværket på pulpituret er lavet af den kendte kunstner Peter Brandes

Stukfigurer lavet af stukatør Michael Funder efter tegning og ide af Peter Brandes

Hørning Kirke 2011

Kong Saul

Hørning Kirke 2011

David, der spiller harpe

Hørning Kirke 2011

Prædikestolen i Hørning Kirke

På nedre felter står:
Anno 1641 blev denne prædikestol opsat.
Doktor Johan Barkersen, biskop i Ribe, Herr Jørgen Nielssen, sognepræst, Per Rasmussen Fisker i Gundestrup, kirkeværge

Den bærende figur er i dag opmagasineret gravkapellet

Hørning Kirke fotograferet omkring 1875.

Hørning Kirke 2011

Hørning Kirke 2011

Hørning Kirke 2011

Hørning Kirke 2011

Hørning Kirke 2011

Hørning Kirke 2011

Hørning Kirke 2011

Hørning Kirke 2011

Hørning Kirke 2011

Hørning Kirke 2011

Væbnerstolen og smedejernsdør, oprindelig indgang til herskabsstolen

Hørning Kirke 2011
med kopi af Hørningplanken

I baggrunden:
Præstetavlen

Hørning Kirke

Renovering 2014:

- **Gravkapel og kister**
- **Urværket**

Hørning Kirke

Restaurering og udgravning i 1960 -64

Hørning Kirke, -udgravning 1960

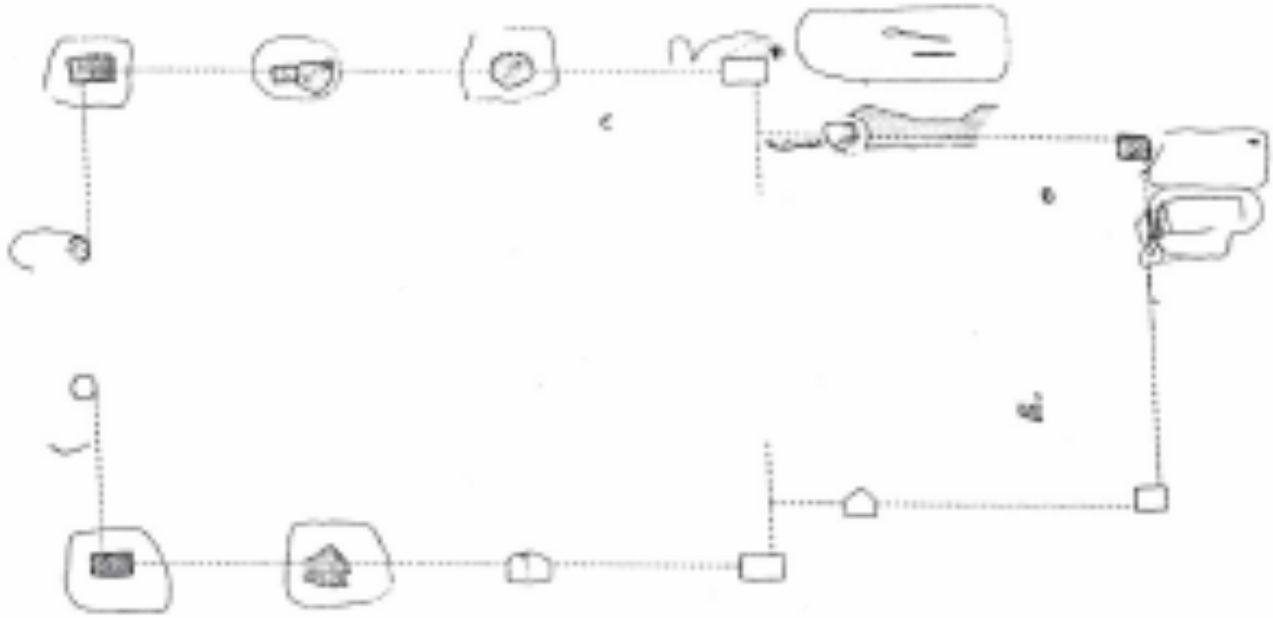

Hørning trækirke, plan. 1:100. Den formodede vægflugt er angivet med punkteret streg. Efter Nationalmuseets Arbejdsmark 1961, s. 13.

Hørning kirke, stavkirken og kammergrav med gravhøj

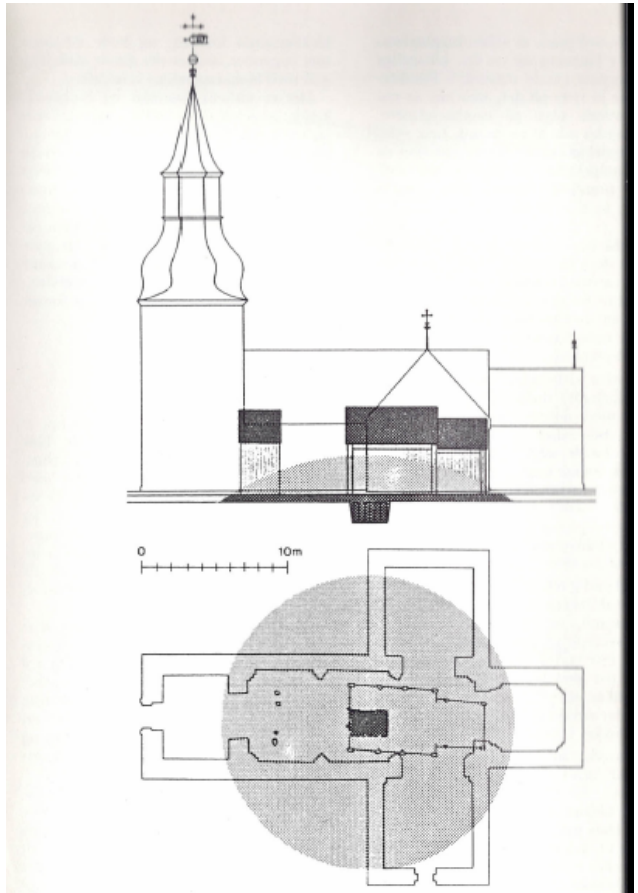

Hørning kirke med vikingetidshøjen med kammergraven og den tidligste kirke, som var af tr fritstående klokkehus. Efter E. Roesdahl: Danmarks Vikingetid, 1980, fig. 83.

Kammergrav fra ca. år 950

Her var begravet en fornem kvinde fra vikingetiden

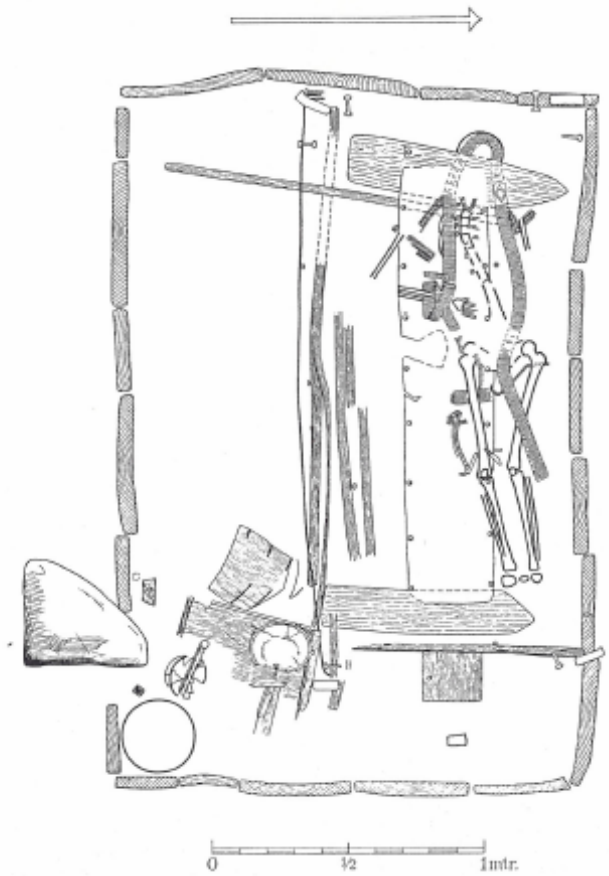

Plan af kammergraven under Hørning kirke. Markeringen af træ i kammerets lodrette planker er kun en signatur, da der alene var bevaret aftryk efter plankeenderne. Bordet og bronzevaskefadet ses nederst t.v. Efter Nationalmuseets Arbejdsmark 1961, s. 25.

Indhold af kammergrav fra vikingetiden

- 5 glasperler
- En lille kniv med sølvskaft
- 2 små hvæssestene (til synåle)
- Rester af en sølvindviklet dragt
- Spor af trææske og af et rundt kar
- Et simpelt uornamenteret kar
- Spor af en væltet træbøtte
- Et lille kvadratisk bord (1/4 er bevaret)
- Et fad af bronzeblik

Kammergrav Hørning Kirke

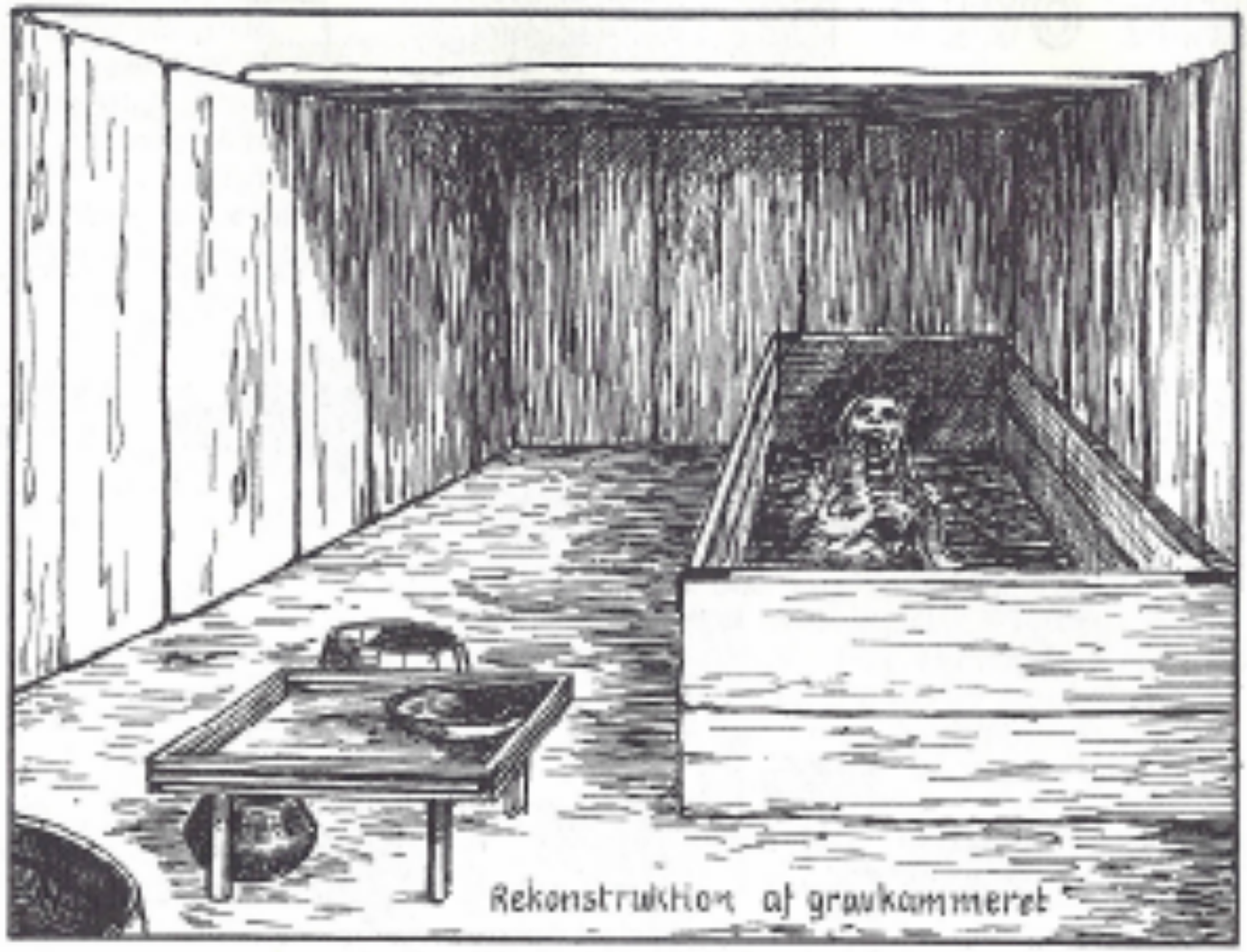

Bord fundet i kammergrav Hørning Kirke

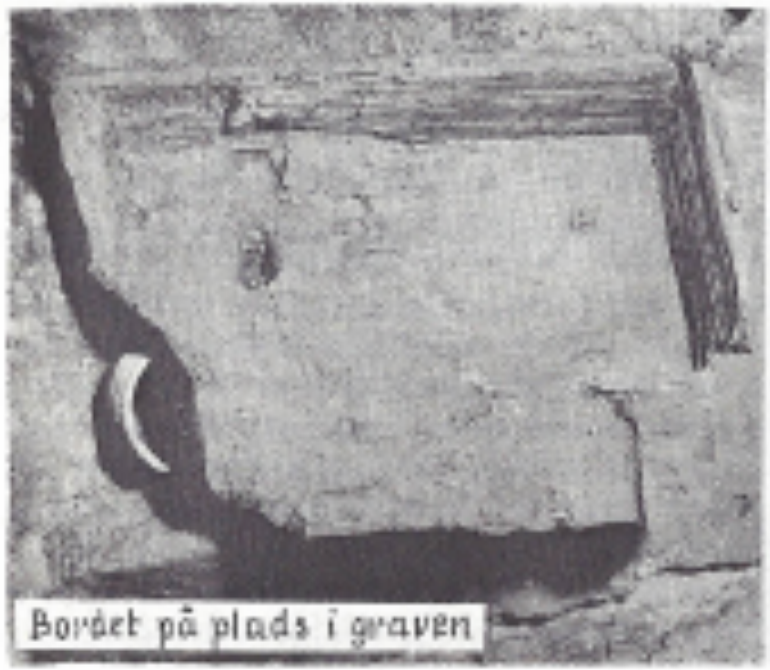

Bordet på plads i graven

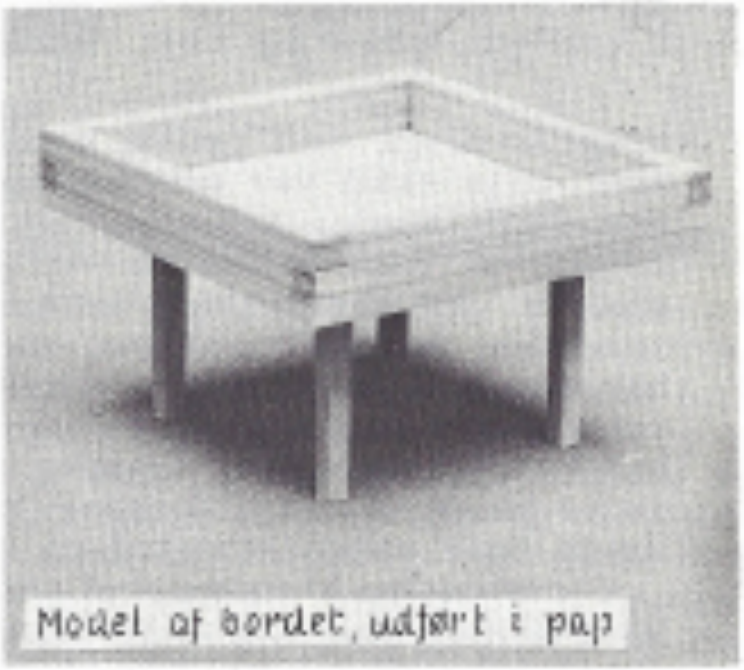

Model af bordet, udført i pap

Hørning kirke, stavkirken og kammergrav med gravhøj

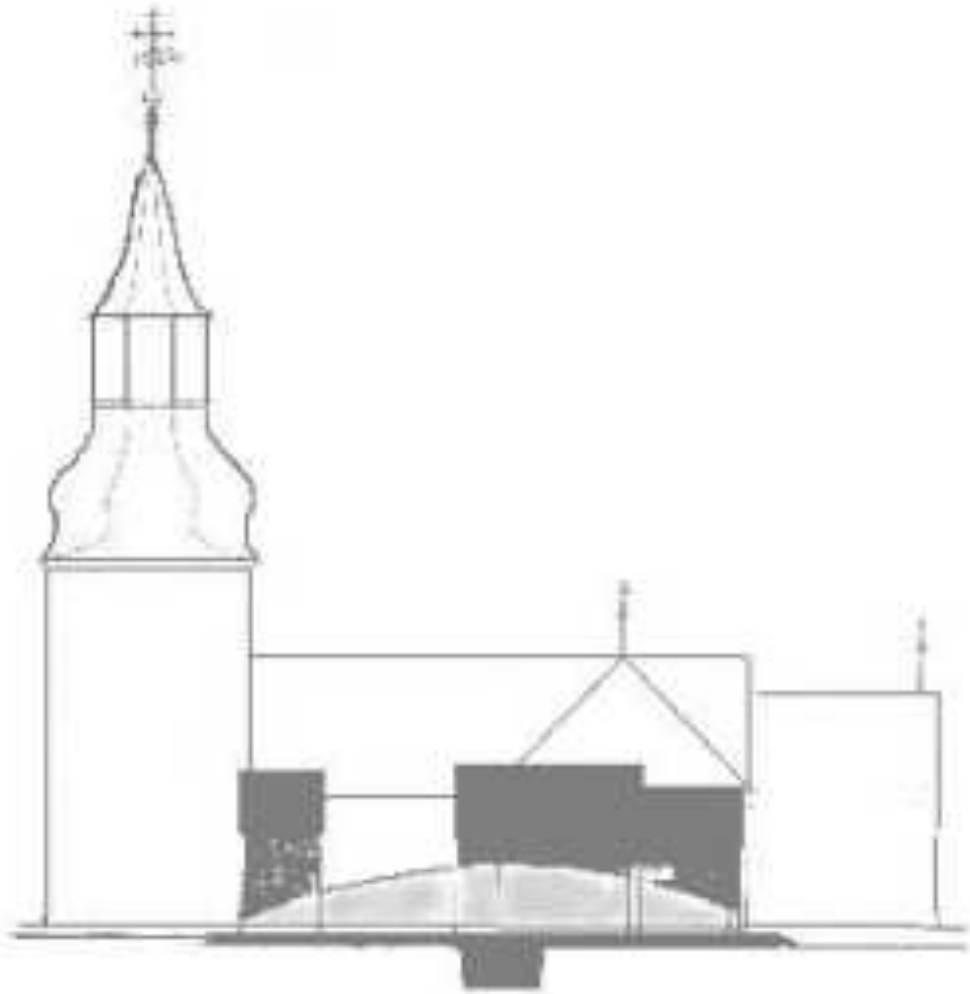

Hørning-planken

Ved udgravningerne i 1960 fandt man træstumper med samme maling, som er fundet på Hørning-planken, hvilket viser, at Hørning-planken har været en del af den gamle trækirke.

Hørningsplanken:
indførelse i Nationalmuseets protokol

Hørningplankens indførsel i Nationalmuseets protokol.

2309. En særdeles mærkelig Stykke Egetømmer til en Træbygning fra den tidlige Middelalder, udskaaren paa den ene Side, malet paa den anden Side. Det er 4½" tykt, 22" h. 35" l., men synes afsavet eller afhugget for den ene Ende. Til den anden Ende udløber Stykket i en Not med 3 Bolthuller (se norm. Skz.). I Overkanten af det ses en 2½" br. 4" dyb Fals, i hvis Sider er to Bolthuller.

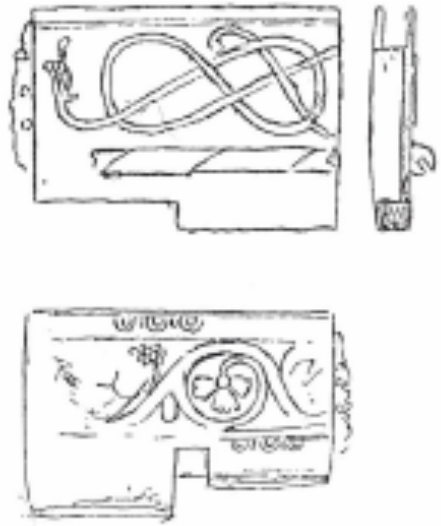

Et særdeles mærkeligt stykke egetømmer til en træbygning fra den tidlige middelalder udskåren på den ene side, malet på den anden side. Det er 4½ ” tyk, 22” h, 35” l, men synes afsavet eller afhugget for den ene ende. Til den anden ende udløber stykket i en not med 3 bolthuller. I overkanten ses en 2½”br., 4” dyb fals i hvis sider er to bolthuller

Hørning Stavkirke

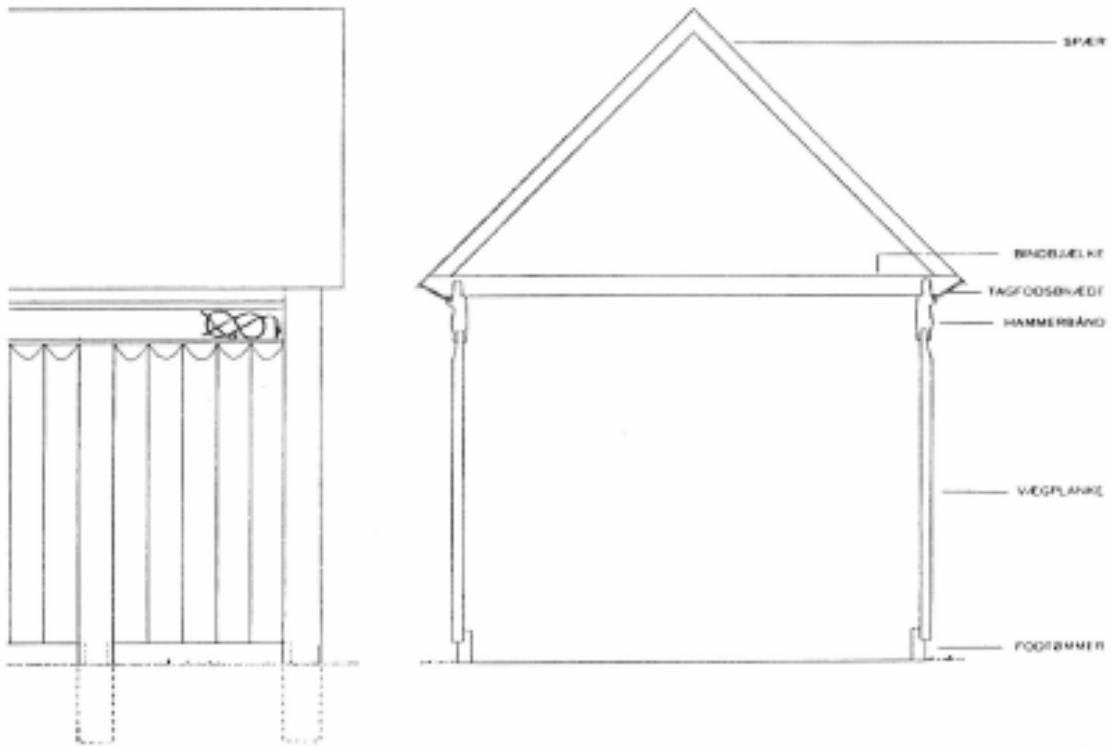

Opstalt og skitse for at vise konstruktionsprincipperne. Tegningen er ikke en rekonstruktion af trækirken. Efter Nationalmuseets Arbejdsmark 1961, s. 8.

Hørning Stavkirke

Hørning Stavkirke

Hørning Stavkirke

Hørning Stavkirke

Hørning Stavkirke

Hørning Stavkirke

Hørning Stavkirke

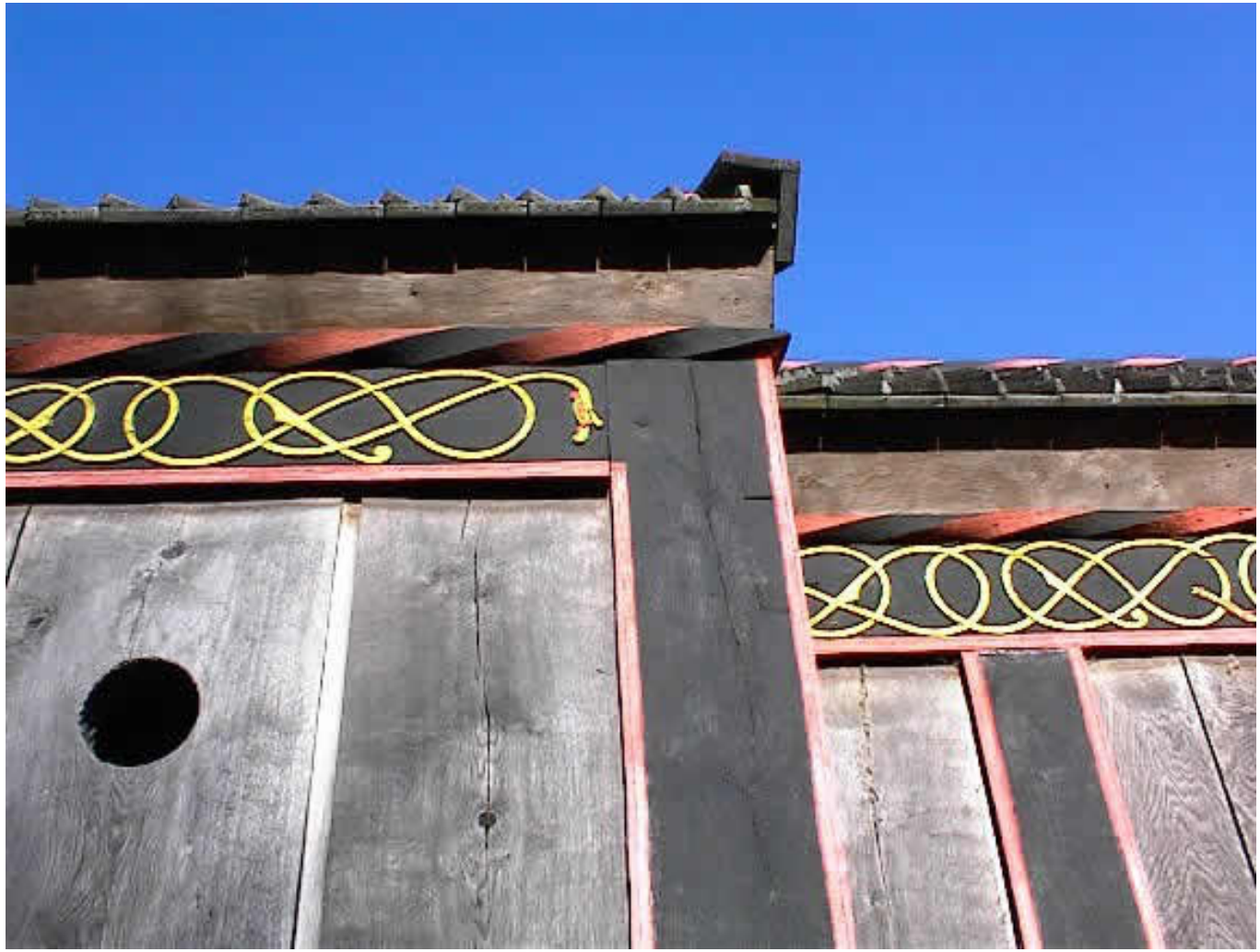

Hørning kirke, tilmuret vindue i korets østgavl. Foto: P.P. 1987.

Hørning Stavkirke

Grundplan Hørning Stavkirke

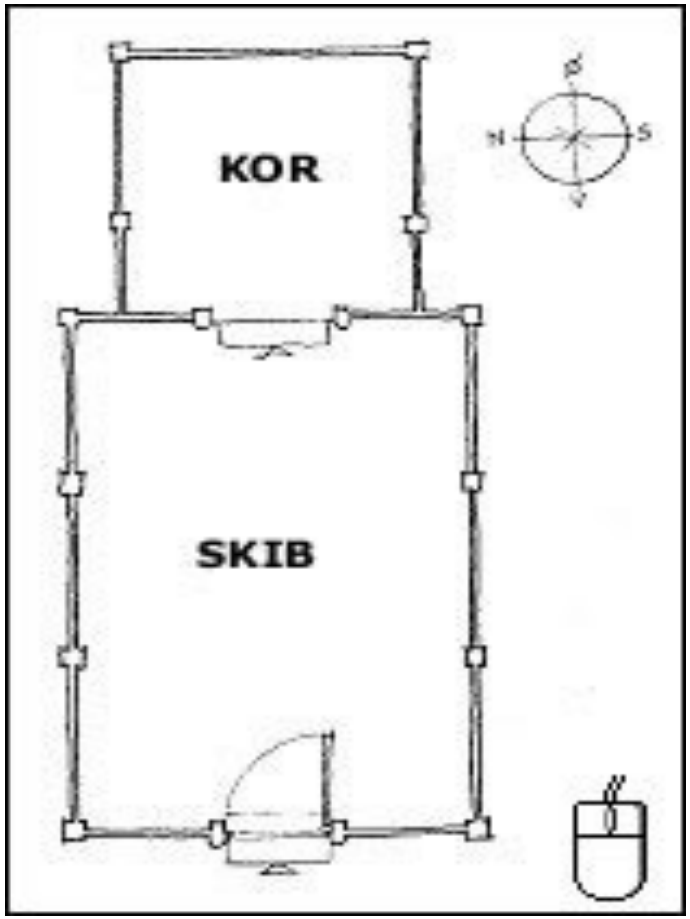

Hørning Stavkirke

Hørning Stavkirke

Hørning Stavkirke

Hørning Stavkirke

Hørning Stavkirke

Klokke i klokketårn, stavkirken

Historien: *Det ved vi!*

1. **Der har været et helligsted (kultsted), -Hørg**

Hørg = helligt sted / kult-sted

Hørg → *Hørning ?*

*Et **hørg** (oldnordisk: hörgr; plural. hörgar) er et alter, som almindeligvis blev opført af opdyngede sten. I den traditionelle nordiske religion blev et hørg brugt ved den type af ofringhandlinger, der kaldtes blót. Det fremgår imidlertid ikke klart af kilderne, hvordan et hørg så ud, og hvordan det blev brugt i rituelt.*

2. **I ca. 950 gravsat en fornem kvinde i kammergrav**
3. **Opbygget en rund græstørvshøj, -ca. 20 m i diameter og kringsat af store sten**
4. **Den store høj jævnes og på dens plads opføres trækirken, ca. 1050**
5. **Trækirken brænder og i ca. 1150 opføres der en kirke i granit**